

โครงการวิจัย เหย้าเรือนพื้นบ้านย่านตะวันตก มุ่งหมายศึกษาสถาปัตยกรรมประเภทที่อยู่อาศัยของชาวชนบท ผู้อยู่อาศัยบนผืนดินเขียวขจีของพื้นที่ 4 จังหวัด คือ สุพรรณบุรี นครปฐม ราชบุรี และเพชรบุรี โดยกำหนดกรอบการศึกษาจำเพาะเรือนเครื่องผูกแบบยกพื้น ที่ปลูกสร้างตามแบบแผนของไทยในอดีต และสืบต่อสายธารแห่งความรู้มาถึงคนรุ่นนี้ ซึ่งปัจจุบันหลงเหลืออยู่น้อยจนเข้าข่ายเป็นสิ่งหายาก วัตถุประสงค์สำคัญประกอบด้วยการศึกษาประเด็นด้านการตั้งถิ่นฐานบ้านเรือน รูปแบบทางสถาปัตยกรรม ภูมิปัญญาสร้างสรรค์ของชาวบ้าน รวมถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับบ้านเรือนตามปัจจัยแวดล้อมที่เปลี่ยนไปในกระแสปัจจุบัน

วิธีวิจัยเน้นการสำรวจภาคสนาม โดยการเก็บข้อมูลปฐมภูมิของบ้านเรือนจากแหล่งปลูกสร้างเป็นสำคัญ พร้อมกันนี้ก็มีการศึกษาข้อมูลทุติยภูมิจากเอกสารร่วมด้วย เรือนจำนวน 20 หลังในพื้นที่ 4 จังหวัดข้างต้นได้รับการคัดสรรเป็นกรณีศึกษา เพื่อเก็บข้อมูลด้วยวิธีรังวัดขนาด วาดภาพและถ่ายภาพบันทึกรูปลักษณ์ ประกอบกับการสังเกตการณ์และการสัมภาษณ์ แล้วนำมาวิเคราะห์ด้วยวิธีเชิงคุณภาพตามหลักพื้นฐานทางสถาปัตยกรรม

ผลการวิจัยปรากฏว่า ท้องที่ย่านตะวันตกมีลักษณะเป็นที่ราบลุ่มน้ำอันอุดม เหมาะแก่การตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนของผู้คนมาตั้งแต่อดีตกาล โดยเฉพาะการตั้งถิ่นฐานอิงลำน้ำพบเห็นได้ทั่วไปในละแวกนี้ แต่มาในระยะหลังการตั้งถิ่นฐานแบบเรียงรายเลียบทางสัญจรทางบกกลับทวีความสำคัญขึ้นโดยลำดับ เหย้าเรือนของชาวชนบทมักปลูกอยู่ในอาณาบริเวณที่มีลานดิน แวดล้อมด้วยต้นไม้ แล้วยังมีบ่อน้ำ ร่วมก่อให้เกิดบรรยากาศร่มรื่น เย็นสบาย รูปแบบเรือนมีทั้งประเภทที่ยกพื้นเตี้ยเพียงระดับเข้าหรือเอวกระทั่งสูงพ้นหัวคนจนสามารถใช้ประโยชน์ได้ถุนเรือนได้ มีลักษณะทรวดทรงแปลกแยกกัน 4 แบบ คือ 1. เรือนทรงบ้านแจ้ ที่ดูคุ่มเตี้ย 2. เรือนทรงระหง ที่ดูโปร่งเพรียว 3. เรือนทรงปีกนก ที่มีลักษณะหลังคาอุปมาดั่งนกกางปีกคลุมเรือนไว้ และ 4. เรือนทรงสี่เหลี่ยม ที่นิยมล้อมฝาเรือนทั้งสี่ด้าน คล้ายกล่องสี่เหลี่ยมที่มีหลังคาวางปิดอยู่ข้างบน ภาพลักษณ์อันเด่นชัดของเรือนพื้นบ้านคือ ความงดงามอย่างเรียบง่าย ขนาดกะทัดรัด อิงแอบอยู่ในหม่อมวลไม้ ดูเป็นของชั่วคราวแต่แฝงไว้ด้วยภูมิปัญญาเชิงช่างอันแยบยล ทั้งหมดนี้ ทำให้บ้านเรือนตอบรับกับครรลองชีวิตของผู้คนและประสานเป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติแวดล้อมอย่างกลมกลืน ปัจจุบันกระแสนิโพลเมืองแผ่เข้าครอบงำชนบท ปรับเปลี่ยนทั้งวิถีคิดและการปลูกสร้างบ้านเรือนของเขาให้คล้อยตาม จนมีแนวโน้มว่าเรือนพื้นบ้านอันเกิดจากภูมิปัญญาของคนชนบทเองกำลังจะหมดไป

สรุปแล้ว เรือนพื้นบ้านเป็นมรดกทางวัฒนธรรมการปลูกสร้างอย่างไทยที่ทรงคุณค่า เป็นต้นแบบของงานสถาปัตยกรรมอันมีอัตลักษณ์ มีความพอเหมาะพอควรแก่การอยู่อาศัยได้อย่างผาสุกตามอัตภาพ อีกทั้งมีคุณสมบัติเป็นงานสถาปัตยกรรมแบบยั่งยืนโดยสมบูรณ์ ควรที่จะมีการวิจัยเพิ่มเติม ให้ครอบคลุมบ้านเรือนเยี่ยงนี้ทั้งด้านพื้นที่ ประเภทงานสถาปัตยกรรม และหมู่ชนผู้สร้างสรรค์ เพื่อขยายความรู้ในงานสร้างบ้านปลูกเรือนที่ใกล้จะหมดสูญให้กว้างขวางและยืนยาวเป็นมรดกตกทอดสืบไป